

УДК 7.038.1:745/749

АБСТРАКЦІЯ ЯК КОНЦЕПТ ХУДОЖНЬОЇ ПРАКТИКИ

ДУБРІВНА Антоніна

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Надано результати дослідження присутності абстракції в художній практиці. Метою стало виявлення найуживаніших абстрактних елементів і форм. Визначено універсалізм абстракції в художніх та проектних практиках за рахунок довготривалого історико-культурного процесу її становлення

Ключові слова: абстракція, формотворчість, арт-практика, знак, художня культура.

ВСТУП

Абстракція в системі образотворчості пройшла складний еволюційний шлях від абстрактної знаковості прадавнини й традиційних символів народної художньої культури до втілення у художні напрями початку ХХ століття (абстракціонізм, кубофутуризм, супрематизм тощо). Після своєрідного занепаду за часів радянського періоду, на межі ХХ–ХХІ століття абстрактне мистецтво реактивується, і це потребує осмислення форм її вираження в художній культурі та мистецтві. Абстрактні арт-практики, як симбіоз образотворчої формотворчості та поглядів, переконань і філософських пошуків людства протягом цивілізаційного прогресу, органічно консолідують в собі духовне наповнення та художню форму.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Усвідомлення взаємодії сенсу і форми кардинально змінює погляд на сутність та природу образотворчості в цілому, де абстракція виступає унікальним художньо-філософським концептом культури, що актуалізує проблему осмислення присутності абстракції в різних її формах, зокрема, у художній практиці.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

У європейській науковій думці абстрактне є категорією, що виступає протилежним до поняття – конкретне, ці поняття позначають ступені пізнання дійсності, вираженні в гносеологічному законі від абстрактного до конкретного [1]. Конкретним називається поняття, яке відтворює предмет у його цілісності, а абстрактним є поняття, яке відображає не предмет, а його властивість чи відношення до цього предмета, взяте як самостійний об'єкт думки. При цьому абстрактними об'єктами виступають цілісні утворення, що становлять безпосередній

зміст людського мислення: поняття, судження, закони, де абстрактне трактується як спосіб поетапного розумового членування об'єкта, що виробляє поняття, утворює більш загальні зображення реальності.

Положення постійної присутності абстракції в художній практиці належить В. Воррінгеру, який характеризує тенденцію до абстракції в мистецтві плідним шляхом його розвитку [2]. Здатність людини бачити абстракцію у чому завгодно породжує мистецтво, навіть у реалістичних його формах. Механізм створення образотворчого твору вимагає від художника глибокої рефлексії зорового досвіду, усвідомлення власного сприйняття, що є результатом абстрагування.

Однак, особливість ситуації в абстрактних арт-практиках полягає у тому, що митець відштовхується не від матерії, а навпаки – наповнює поняття чистої форми конкретним змістом художнього образу, втілює, матеріалізує ідеальну форму в конкретні твори, речі та предмети.

Абстракція в мистецькій діяльності, як революційне явище художньої культури, увібрало чимало чинників та спонукало митців до нових пошуків. Підкреслимо особливе місце діячів авангардистського руху початку ХХ століття, яких вважають одними із фундаторів застосування концепту абстракції в образотворчості. Їм вдалося зробити той радикальний стрибок у невідоме, в абсолютну безпредметність, що дарує безмежну свободу художнику. Шлях пізнання, який проходить митець – це шлях до метафізичних горизонтів осягнення буття та всього сущого, де абстрактні композиції являються маніфестом ствердження нової реальності та еволюційним переосмисленням буття.

Абстракція як концепт художньої практики являється вмістилищем абсолютної мистецької свободи. Абстрактні елементи сформовані в довготривалому історико-культурному процесі, утворюють знаки людської цивілізації на всі часи. Це своєрідна матриця, що зберігає та транслює все те, що людство думає про світ та його будову, шлях сходження від примітивного рівня свідомості до сакрального.

Варто виділити творчість знаного українського дизайнера Ф. Возіанова, який втілює ідеї універсалізму абстракції в сучасних художніх практиках. У своїй творчості він базується на принципах багатофункціональності в дизайні. Основою його колекції «Suprematism II» стали символічні сукні, у яких коло, хрест, квадрат – свідомо реактивовані абстрактні знаки заклали концептуальну основу образності, імперсональні за своєю сутністю та анонімно-індивідуальні. Рухомі конструктивні елементи одягу, базуючись на геометричних формах, адаптуються до тіла конкретної людини. У процесі роботи над колекцією автор намагався з'ясувати можливості fashion-дизайну як форми мистецтва, розділивши експеримент на три складові [3]. Перший етап творчо-дослідницького процесу складав графічну візуалізацію викрійки на полотні.

Другий етап – створення інсталяції шляхом накладання на рисунок готового спроектованого одягу. Третій – перформанс, де в мистецько-видовищній акції відбулась взаємодія митця та мистецького твору, що складає взаємовплив конструктивних його складових та рухів моделей.

У результаті виявлено найуживаніші абстрактні елементи і форми – коло, чотирикутник, хрест, що демонструють основу еволюції художньо-символічних компонентів, пов'язаних між собою спадковістю зображувальної практики. Формотворчість цих елементів носить геометричний характер. Прямокутна знаковість (квадрат, ромб) у древніх землеробських культурах виражала ідіограму засіяного поля, а додавання до неї графічних завитків – символ родючості [4]. Коло – синтетичний знак, що зображувався часто у поєднанні з хвилястими лініями. У багатьох стародавніх культурах (Трипілля та Кукутені) коло слугувало позначенням води, а в українській народній художній культурі – солярний знак. Це підкреслює універсалізм цієї абстрактної знаковості, що втілює загальний принцип життя, обумовлений невід'ємними складовими його існування для аграрних архаїчних культур – води та сонця, що надає йому сакральної ваги. Хрест – найголовніший іконографічний елемент всієї української народної художньої культури, генеза цієї абстрактної знаковості походить від найдавнішого періоду історії України та є еволюційним продовженням первинного елементу образотворчості – лінії, знаком-символом самоусвідомлення первісної людини та розуміння її зв'язку з навколишнім світом. Перпендикулярне поєднання двох ліній, з утворенням хрестоподібної знаковості, репрезентоване на кістках мамонта, стінах печер та керамічних виробих первісної доби, зберігається й набуває подальшого розвитку в орнаментиці української народної культури.

Відтак, абстракція відіграє особливу роль в мистецькій практиці, дає вихід в інший світ, який протиставляється зовнішній видимій реальності, де в поверненні до простих і незмінних форм-знаків транслюється еволюційний інформаційний код, що є універсальним засобом встановлення взаємовідносин людини з дійсністю. Геометричні абстрактні форми мають здатність порушувати емоційно-асоціативні зв'язки, вирішуючи основну задачу художньо-естетичного пізнання – осмислити та передати певний досвід осягнення буття. Викристалізувавшись упродовж віків у народному мистецтві в поєднанні з архаїчними формами геометричного характеру в якості головної стилеутворюючої складової, абстрактні форми заклали фундамент для художньої та проектної діяльності.

ВИСНОВКИ

Абстракція – це унікальний феномен, найдавніший прояв людської творчості, намагання осягнути навколишній світ та своє виняткове місце в ньому. В основі її зображувальної мови лежить знак, символ-код, який не має схожості з конкретним предметом, або поняттям, а виражає загальну сутність, що виступає універсальною формою в художніх практиках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Філософський енциклопедичний словник / голова ред. колегії В. І. Шинкарук. – К.: Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАНУ, «Абрис», 2002. – 742 с.
2. Worringer W. Abstraction and empathy: a contribution to the psychology of style [Text] / W. Worringer. – Chicago: Ivan R. Dee, 1997. – 168 p.
3. Малая А. Интервью для Fashion Week Daily «Федор Возианов: «Мой опыт подсказывает, что нужно рисковать»». [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://fw-daily.com/fedor-vozanov-moy-opyit-podskazyivaet-cto-nuzhno-riskovat/>
4. Захарчук-Чугай Р. Народне декоративне мистецтво Українського Полісся. Чорнобильщина / Р. Захарчук-Чугай. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2007. – 336 с.

DUBRIVNA A.

ABSTRACT AS A CONCEPT OF ARTISTIC PRACTICE

Annotation: *It is the results of research on the presence of abstraction in artistic practice are presented. The goal was to identify the most commonly used abstract elements and forms. It is determined that the universalism of abstraction in artistic and design practices has been determined due to the long-term historical and cultural process of its formation.*

Key words: *abstraction, form-making, art practice, sign, artistic culture.*